

ÉVFORDULÓK

Forradalom és szabadságharc, 1848–1849

Aki Petőfit látta Segesvárnál

Se szeri, se száma azon vitézeknek, akik – elmondásuk szerint – utoljára látták a költőt. A XIX. század második felében igen sok ilyen emlékezés nyomdafestéket is látott, tehát a témába mélyebben kutakodók csaknem valamennyit ismerik. De hogy sohasem szabad befejezettek tekinteni a történesek kutatását, arra bizonyíték az az emlékezés, melyet az 1990-es években Papp Antal (sz. 1920), volt fülöpszállási községi hivatalnok mesélt el nekem. Mivel igen érdekesnek éreztem, kértem az idős bácsit, írja le nekem, és írja alá a nevét a hitelesség igazolásaként. Megtette, én megköszöntem.

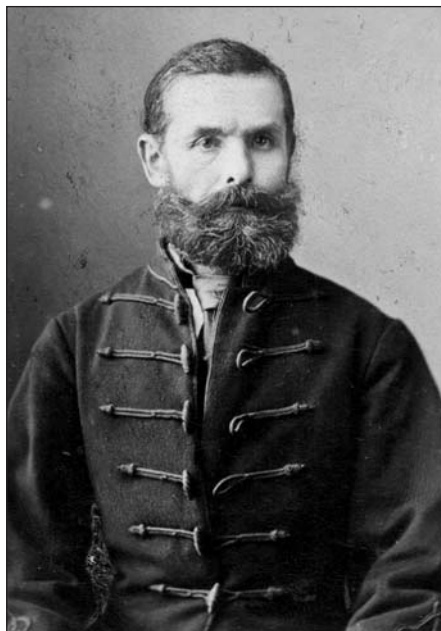
Írását az alábbiakban rövidítve és szerkesztve adom közzé.

„[...] Sziládi István 1831-ben született Fülöpszálláson. Szülei gazdálkodtak, de mivel csupán 20–30 katasztrális hold földdel rendelkeztek, és több gyermekük volt, Istvánt férfisabónak taníttatták, s 1847-ben ismerték el céhlegénynek. 1848-ban önként jelentkezett a honvédseregbe és Jászberényben lett huszár. Egyébként a kiskun városok fiataljai közül évszázadok óta oda vonultak be a könnyűlovaságba. Végigharcolta a szabadságharcot. 1849-ben Bem tábornok seregével részt vett az Erdélyi hadjáratban. Büszkén emlegette, hogy ő volt a legfiatalabb káplár; sőt, a világosi fegyverletételkor a legfiatalabb strázsamester. Ez lett a veszte, mert Világostól az osztrákok Kufsteinbe hajtották. Az ottani vár melletti óriási hadifogolytáborban igen rossz ellátásban részesült, ezért jelentkezett a császár seregébe. Egy évig Majlandban [ma Milánó] szolgált. Onnan megszökött és Franciaországban bujdosott. 1862-ben érte a hír, hogy amnesztiát hirdettek a külföldön tartózkodó magyaroknak és a katonaszökevényeknek. Akkor hazajött Fülöpszállásra.

Itthon a 12 évi távollét után örömmel fogadták. Bár testvérei meghaltak, csak édesanyja élt, ezért nem folytatta szakmáját, hanem gazdálkodni kezdett. 1864-ben a község egyik legtekintélyesebb gazdájának, G. Kiss Mihálynak a lányát vette feleségül. Megváltották városi tanácsosnak és református presbiternek. Rangjához és 48-as múltjához méltóan Kossuth-szakállt növesztett. Felesége fiatalon elhunyt, de ő még háromszor megnősült. Utoljára 70 évesen. Úgy emlegették, mint nagy természetű embert, aki a saját igazából sohasem engedett.

Az utolsó feleségét, aki ugyancsak közel járt a 70. évéhez, megtanította franciául beszélni. Francia újságot járatott, és otthon nem engedte a magyar nyelv használatát. Idős korában vasárnap és ünnepnapokon, de sokszor hétköznap is a paplak mellett lévő »szakállszárító«-ban üldögéltek a presbiter komákkal. Ő olvaszt nekik a francia újságokat, így hányták-vetették a világ sorát.

A »szakállszárító« fából épült nagy helyiség volt, fala nem volt, a teteje ugyancsak fából. Magas volt, lépcsőn lehetett felmenni rá. Ott körben padok voltak, közepén hatalmas asztal. Csak beszélgetni, pipázni lehetett, tilos volt a pálinka és a bor fogyasztása.

Sziládi István

Jellemző nagy Kossuth-rajongására, hogy mikor 1915-ben meghalt, utolsó szavai ezek voltak: »Meyek hozzád, Kossuth apám!«

Az pedig, hogy mi is történt Segesvárnál 1849. július 31-én, édesanyám elbeszéléséből tudom, aki anyai nagyapjától, Sziládi Istvántól hallotta.

Mint 12 éves kislány sokszor voltak csak ketten a szőlőben, mert az ő feladata volt, hogy a közel 90 éves nagyapját elkísérje. [...] ő ugyanis ott érezte jól magát. [...] Útközben és kint sokat mesélt a nagyapó. Anyám csodálta apó nagy Kossuth-szakállát, de megjegyezte a történeteket is. Egyik alkalommal említette nagyapjának, hogy az iskolában Petőfi-verseket tanultak.

– Igen – mondta az öregúr –, hát elmondok én neked egy szomorú történetet.

Azt tudod, hogy a szabadságharc idején a jászberényi kiskun huszároknál szolgáltam és 1849 tavaszán Erdélybe vezényeltek bennünket. Úgy 200-an jelentkeztünk Bem tábornok seregébe. Amíg csak az osztrákokkal álltunk szemben, mindig győztes csatákat vívtunk, de aztán jöttek a kozákok az osztrákok megsegítésére. Velük már nem bírtunk. Rengetegen voltak, kiváló fegyverekkel felszerelt lovasok, gyalogost egyet sem láttam.

Segesvárnál kerültünk velük szembe. Ezt a helyet jelölte ki Bem a harcra. Hadrendbe állásunk igen közel volt a vezérkarhoz, mely egy kiemelkedő dombon rendezkedett be. Ekkor az egyik huszár felkiáltott:

– Nézzétek, ki van ott Bem apó mellett! A Petrovics Sanyi! Mit keres ott, talán csak nem harcolni akar? Kardot sem látni az oldalán. Sovány, vékony ember, legjobb lenne, ha hazamenne.

Aki felismerte, az szabadszállási volt. De én is, meg a kunszentmiklósiak is megismertük. Azt tudtuk, hogy szeret politizálni, tavaly Szabadszálláson fellépett követjelöltnek, de elzavarták. A kortesek azt mondták, nem is magyar. Az apja rác, az anyja tót. Az apját senki sem szerette a környéken. Kivette árendába a környező városokban a kocsmákat és a mézsárszékeket. [Fülöpszálláson is.]

Ha valaki levágott egy állatot, és kimérte, vagy bort mért, azt feljelentette, megbüntette. 1838-ban a nagy árvíz elvitte mindenét, házát, állatait és tönkrement. Elköltözött Szabadszállásról. Sándor fia, úgy tudtuk, tanult, de világszavargó lett. Állítólag színészkedett és verseket írt. Ilyen embert hogy választottunk volna meg követnek!

Ma már én is tudom, hogy ő volt a legnagyobb magyar költő, verseit én is olvasom, te is tanuld meg mind, ami csak a kezébe kerül – javasolta unokájának.

Petőfi halála (Silberhorn Tibor rajza)

Míg a csatatéren Petrovicsról tanakodtunk, egyszer csak megszólaltak az ágyúk, Bem apó parancsot adott a harcra. Először megzavartuk az oroszokat, de délutánra megérkeztek a kozákok és fordult a kocka. A kürtök visszavonulást fújtak. Különösen a gyalogságból rengetegen elesetek és sok volt a sérült is. Sötét este érkeztünk úgy 20–25-en egy kis faluba. Oda szállásoltunk be. A lovakat megetettük, megittattuk, utána mi is megvacsoráztunk. A kozákok nem jöttek utánunk, másnap úgy hallottuk, ők is visszavonultak. Az ő veszteségük is sok lehetett. Bem apó másnap kerestette Petőfit, mert úgy mesélték, hogy a tábornok parancsa ellenére beleavatkozott a csatába és eltűnt.

Elismertük, mégis bátor ember volt. Amikor a harc megszűnt, mindkét oldalról megjelentek a sebesültszállítók. Íratlan szabály volt, hogy őket nem bántották, fehér zászlót vittek magukkal, és a még életben lévőket kocikkal vitték a kötözőhelyekre.

Az éjszaka folyamán azonban megjelentek a hullarablók is. Az eleseteknél értéktárgyakat kerestek, főleg aranyat, gyűrűt vagy nyakláncot, de sokat le is vetkőztettek. Ruhájukat és lábbelijüket elvitték. Sokat beszélgettünk akkor róla, hogy nem is csoda az eredménytelen kutatás, hiszen Petőfinek szép ruhája volt. Lehet, hogy attól is megfosztották, ezért is ki ismerhette volna meg.”

Tekintve, hogy értelmes, író-olvasó család örizte meg Sziládi István strázsamester történetét, hitelesnek kell elfogadnunk, mert a történelmi tények igazolják az elmondottak valódiságát. Köszönet az emlékező unokának és a feljegyző dédunokának!

Meggyőződésem, hogy egyetlen egy embert sem szabad elengedni úgy, hogy nem hallgatjuk meg. Mindenki magában hordozza a múltnak egy-két apró titkát, melyet még az utolsó pillanatban is hajlandó elmondani – csak legyen valaki, aki megkérdezi, meghallgatja.

Fülöpszállási Székely Gábor

Egy kokárda üzenete Páltelekpusztáról

Muhi, Mohács, Világos – történelmünk gyászbetűs állomásai. Ellenükre – vagyunk. Mert

*„... annyi balszerencse közt,
Oly sok vizsály után,
Meggfogyva bár, de törve nem,
Él nemzet e hazán.”*

Így énekelte meg Vörösmarty, pedig nemzeti tragédiáink újabb állomásairól még látomásai sem lehettek.

A tragédiák tanulsága megerősít, tettekre sarkall és emlékezésre. A múltat be kell vallani! – március idusán kokárdával, Kossuth-nótával, huszár-bemutatóval, ünnepi szóval és őszinte kézzszorítással. Bármi történt velünk az évszázadok alatt, 1848 márciusának emléke ma is a hazaszeretetről szól, arról, hogy szeretik egymást azok, akik egy hazában élnek.

Gic Lovászpata közelében, egy 300 lelkes apró falu Veszprém megye ÉK-i csücskében, melynek határában, Páltelekpusztán mintegy 100 éven át állt egy kis nemesi kúria, a Gelsei Bíróké. A kúria karsú fehér kéményére messzematató piros betűkkel egy nevezetes évszámot festetett az építető, Gelsei Bíró Tamás: „1849”. Hirdetve a Gelsei Bírók örök hitvallását, hazaszeretetét és szabadságvágyát.

A család ősenek, néhai Bíró Vincének 1706-ban I. (Habsburg) József adta a kiváltságlevelet, fia, Szolgagyőr ura, győri alispán kapta Gelsét, dédunokái: Lajos, Vince, József és Tamás pedig elsőnek viselhették az 1846-ban nekik adományozott nemesi rangot.

Aztán felvirradt 1848 dicső napja, március 15-e. A nemzet színpadára fellépett Petőfi, Vasvári, Jókai, Kossuth. Kokárdák díszítették a magyar honkebleket. Rádió nem szólt még a kis magyar viskókban, kastélyokban, televízió sem marasztotta karosszékbe a magyart, Kossuth hívó szava, a buzdító katonadalok ritmusa mégis eljutott minden tanyára, pusztára, majorba. A toborzók szavára kiürültek a kúriák, de árván maradt az eke szarva is. A négy Bíró fiú közül csak *„... a legkisebb fiú, Tamás maradt otthon – a tizennégy éves –, tépést készíteni az édesanyja mellett. Egy éjjel az is megszökött. Feljött Buda alá, ahol a hős honvédek épp a várat ostromolták. Itt megtalálta a testvérbátyját, aki honvéd-huszárszázados volt Görgey seregében. A jó bátya összecsapta a kezét:*

– Te is otthagytad édesanyánkat? Mit keresel itt?

– Eljöttem én is harcolni a magyar szabadságért.

– Kicsi vagy még!

– Az nem baj. Tudok dobot verni. Ha más nem lehetek, jó leszek dobosnak.

Beállt a rohamozók közé. De feljött az édesanyja is. Győrig öreg batáron, Komáromig ekhós szekéren, azután már kocsin is, gyalog is. Nagy siránkozva kiragadta fiát a rohamozók közül, és vitte haza. Másnap megint megszökött. Ez a fiú volt az én édesapám” – írja a híres hírlapíró és történész, Gelsei Bíró Zoltán.

Tamás volt, aki a pálteleki fehérre meszelt kúriát építtette. Korai halála után bátyja, Vince, az egykori huszárszázados, az osztrák pribécek üldözöttje itt nevelte egyetlen fiát, Vincét (1869–1915), és árván maradt unokaöccsét, Zoltánt. Haláláig csepegtetve beléjük '48-at, '49-et...

Más szálak is fűzték a Nagy Magyarhoz: jó barátja volt a szomszédos kisdémpusztai földbirtokosnak, Kossuth apósának, Meszlényi Jánosnak.

Gelsei Bíró Vince a Kossuth-visszahonosítás egyik kezdeményezője nagy műveltségű, jó humorú, korszakállás, talpig magyar ember volt. Évente ellátogatott Turinba. Vince születésekor Kossuth, a keresztapa a következőket írta neki: *„Uram Barátom, vitéz százados úr! [...] Ön áldásomat kéri fia fejére.*